ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం 1976లో స్థాపించబడి మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కోర్సులు, పరిశోధనలు అందిస్తూ, 2003 వ సంవత్సరంలో NAAC చే B++ (80-85) గ్రేడును సంపాదించుకొని దేశంలోనే ఒక ప్రముఖ విశ్వవిద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నదని తెలియజేయటానికి ఎంతో సంతోషిస్తున్నాను. ప్రస్తుతం గుంటూరు, కృష్ణా, ప్రకాశం జిల్లాలలోని సుమారు 300 అనుబంధ కళాశాలల విద్యార్థులకు డిగ్రీ, పి.జి. స్థాయి విద్యాబోధనతో పాటు పరిశోధన డిగ్రీలను కూడా ఆచార్య నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఉన్నత విద్యను అందరికి అందించాలన్న లక్ష్యంతో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, దూర విద్యా కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. దీని ద్వారా పూర్తి స్థాయిలో కళాశాలలకు వెళ్ళి విద్య నభ్యసించలేనివారికి, ఎంతో వ్యయ భరితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదవాలన్న కోరికవున్న గృహిణులకు ఈ దూర విద్యావకాశం ఎంతో దోహదపడుతుంది. ఇట్టి వారందరికి తమ ముంగిట్లో విద్యను అందించే ఉద్దేశ్యంతో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, 2003-04 విద్యా సంవత్సరంలో డిగ్రీస్థాయిలో బి.ఏ., బి.కాం.; పి.జి. స్థాయిలో ఎం.ఏ., ఎం.కాం., ఎం.ఎస్.సి., ఎం.బి.ఏ, ఎల్.ఎల్.యమ్ కోర్సులను ప్రారంభించడం జరిగింది.

ఈ దూర విద్యా పద్ధతి ద్వారా విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యాంశాలు, సులభంగాను, సరళంగాను, విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసికొనేలా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష బోధనానుభవం కలిగి, రచనా వ్యాసంగంలో విశేష అనుభవంగల అధ్యాపకులతో పాఠ్యాంశాలను వ్రాయించటం జరిగింది. వీరు ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో, నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యాంశాలను తయారుచేశారు. ఈ పాఠ్యాంశాలపై విద్యార్థిని విద్యార్థులు, ఈ పాఠ్యాంశాల బోధనలో నిష్ణాతులైన వారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు సహృదయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలను గ్రహించి ముందు ముందు చేసే ప్రచురణలలో మరింత నిర్దిష్టంగా, మరింత సులువుగా విద్యార్థులకు అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యాంశాల అవగాహన కోసం, సంశయాల నివృత్తి కోసం డిగ్రీ స్థాయిలో వారాంతపు తరగతులు, పి.జి. స్థాయిలో కాంటాక్ట్ క్లాసులు ఏర్పాటు చేయటం జరిగింది.

దూర విద్యా కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేసి, ఉన్నత విద్యార్హతలు సంపాదించి జీవనయాత్ర సుగమం చేసుకోవడమేగాక, చక్కటి ఉద్యోగావకాశాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని వాటి ద్వారా దేశ ప్రగతికి దోహదపడాలని నా ఆశయం. రాబోయే సంవత్సరాలలో దూర విద్యా కేంద్రం మరిన్ని క్రొత్త కోర్సులతో దిన దినాభివృద్ధి చెంది ప్రజలందరికి అందుబాటులోకి రావాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. ఈ మా ప్రయత్నానికి సహకరించిన దూర విద్యా కేంద్రం డైరెక్టర్లకు, సంపాదకులకు, రచయితలకు నా అభినందనలు.

ఆచార్య .కె.వియన్నా రావు
ఇన్‌చార్జ్
ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

M.A. (Final) Political Science

SYLLABUS

PAPER - I : COMPARATIVE POLITICS

1. Introduction :
   a) Meaning, Nature and Scope
   b) Growth of the Study of Comparative Politics
2. Political Development and Political Modernisation
   a) Concept of Development Syndrome - Analysis of Lucian pye.
   b) Political Modernisation and Political Decay - Samuel Huntington
3. Dependency Theory :
   a) Centre - periphery - The Third World Perspectives
   b) Origins and relevanc
4. National Building in Developing Socieites - Ethnicity, Region, Religion and Political Mobilisation.
   a) Mexico b) Nigeria c) Pakistan
5. Political Culture and Political Socialisation :
   a) Political Culture - Meaning and Nature
   b) Change and Political Socialisation
   c) Agents of Political Socialisation
6. Ideology :
   a) Political Ideology : Meaning, Nature and General Characteristic
   b) Ideologies and Political Systems
7. Constitutionlism :
   a) Meaning and Development of the term
   b) Problems and Prospects
8. Party Systems and Election :
   a) Party System - Nature, Determinats and Functions
   b) Typological Illustration
   c) Elections - Comparative Systems
9. Pressure Groups
   a) Group Theory - Meaning and Salient Features, Functions
   b) Characteristic Features of Pressure Groups and their Functions.
10. Democracy in Developing Countries
    a) Problems of Democracy

b) Decline and Breakdown of Democractic Institutions

c) Resurgence of Democracy

11. Representation :
    a) Doctrine of Legislative Mandate
    b) Representation - Territorial, Proportional, Minority and functional
12. Civil Culture

Text Books :

1. Gabriel Almond and Bingham Powell, Comparative Politics; A development Approach.
2. Lucian Pye : Aspects of Political Development
3. J.C. Johari : Comparative Politics
4. Howard, J. Wiarda : New Directions in Comparative Politics

References Books :

1.	S.M. Lipset :	The Political Man
2.	Mortan R. Davies & vaugham A Lewis :	Models of Political Systems,
3.	Gwendolen Carter & John H. Herz :	Government and Politics in the twentieth century
4.	Samuel, H. Beer :	Modern Political Development

M.A. Political Science (Final) DEGREE EXAMINATION, DECEMBER 2005.

Paper I - **COMPARATIVE POLITICS**

Time : Three hours

Maximum : 100 marks

Answer any FIVE questions

All questions carry equal marks.

1. Explain the growth of comparative politics in modern times.
   నవీన కాలములో తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయన అభివృద్ధిని గూర్చి వివరింపుము.
2. Examine the concept of political modernisation.
   రాజకీయ ఆధునీకీకరణ భావనను గూర్చి పరిశీలింపుము.
3. Discuss the patterns and problems of Nation Building in developing nations.
   అభివృద్ధి చెందుచున్న దేశాలలో జాతీయ నిర్మాణ ధోరణుల్ని, సమస్యలను చర్చించుము.
4. Explain the concept of Political Culture.
   రాజకీయ సంస్కృతి భావనను గూర్చి వివరింపుము.
5. Discuss the problems and prospects of constitutionalism in the third world countries.
   మూడవ ప్రపంచ దేశాలలో రాజ్యాంగతా వాద సమస్యలను మరియు భవితను గూర్చి చర్చింపుము.
6. Discuss the nature and functions of political parties in a democratic political systems.
   ప్రజాస్వామ్య రాజకీయ విధానంలో రాజకీయ పార్టీల స్వభావమును మరియు విధులను చర్చింపుము.
7. What is Group Theory? Discuss its features and significance.
   సమూహ సిద్ధాంతమనగానేమి? దాని లక్షణములను మరియు ప్రాముఖ్యతను చర్చించుము.
8. Write an essay on the decline and breakdown of democratic institutions today.
   నేడు ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ క్షీణించుటకు మరియు విఫలమగుటకు గల కారణములను గూర్చి వ్యాసమును వ్రాయుము.
9. Discuss the problems of Representation.
   ప్రాతినిధ్య విధానమునకు గల సమస్యలను చర్చింపుము.
10. Write short notes on any TWO of the following :

    (a) Concept of Dependency, (b) Political Development, (c) Minority Representation, (d) End of Ideology.

    ఈ క్రింది వాటిలో ఏ రెండింటికైన జవాబులను వ్రాయుము.

    (a) ఆధారిత భావన, (b) రాజకీయాభివృద్ధి, (c) అల్ప సంఖ్యాక ప్రాతినిధ్యము, (d) భావజాల ముగింపు.

(DPS 21)

M.A. (Final) DEGREE EXAMINATION, MAY 2006.

Political Science

Paper I - **COMPARATIVE POLITICS**

Time : Three hours

Maximum : 100 marks

Answer any FIVE questions

All questions carry equal marks.

1. Trace the growth of the study of 'comparative politics'

   'తులనాత్మక రాజకీయాల' అధ్యయన పెరుగుదలను గుర్తింపుము.

2. Estimate Lucian Pye's contribution to the study of comparative politics.

   తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనమునకు లూసియన్‌పై కృషిని అంచనావేయుము.

3. What is the debate on the 'centre-periphery' dichotomy ?

   'కేంద్రము – పరిధి'ల ద్వంద్వములపై గల చర్చ ఏమి ?

4. What are the major problems that Mexico faces in the Nation - building process ?

   జాతీయ నిర్మాణ ప్రక్రియలో మెక్సికో ఎదుర్కొను ముఖ్య సమస్యలు ఏవి ?

5. Explain the concept of Political culture.

   రాజకీయ సంస్కృతి భావనను గూర్చి వివరింపుము.

6. Do you think that 'ideology' plays a significance role in the contemporary political world ?

   ప్రస్తుత (సమకాలీన) రాజకీయ ప్రపంచంలో 'భావజాలము' ప్రముఖమైన / ప్రాముఖ్యమైన పాత్రను పోషించునని నీవు తలంచెదవా ?

7. What are the problems of constitutionalism that a developing nation faces ?

   ఒక అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశం / జాతి ఎదుర్కొను రాజ్యాంగవాద సమస్యలు ఏవి ?

8. What kind of electoral reforms are suggested to a developing nation ?

   అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశానికి / జాతికి ఏ రకమైన ఎన్నికల సంస్కరణలు సూచించబడుచున్నవి ?

9. Discuss the scope of 'pressure' groups in the developed nations.

   అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో/జాతులలో 'వత్తిడి' సమూహాల పరిధిని చర్చించుము.

10. Write short notes on any TWO of the following :

    (a) Political system

    (b) Multi-party system

    (c) Democratic process in the decision - making.

    (d) Representation.

    ఈ క్రింది వానిలో ఏ రెండింటికైనా సంక్షిప్తముగా వ్రాయుము :

    (a) రాజకీయ వ్యవస్థ

    (b) బహుళ – పార్టీల వ్యవస్థ

    (c) నిర్ణయీకరణలో ప్రజాస్వామిక ప్రక్రియ

    (d) ప్రాతినిధ్యము.

విషయ సూచిక

1.	పరిచయం	1.1 - 1.16
2.	రాజకీయాభివృద్ధి - రాజకీయ ఆధునీకరణ	2.1 - 2.11
3.	ఆధీనత భావ సిద్ధాంతము	3.1 - 3.6
4.	రాజకీయ భావజాలం - రాజకీయ వ్యవస్థలు	4.1 - 4.8
5.	రాజకీయ సంస్కృతి	5.1 - 5.8
6.	రాజకీయ సామాజికీకరణ	6.1 - 6.9
7.	రాజ్యాంగ వాదం	7.1 - 7.9
8.	పార్టీ వ్యవస్థ, స్వభావము, విధులు, వివిధ దేశాలలో పార్టీ వ్యవస్థ	8.1 - 8.13
9.	ప్రభావ వర్గాలు	9.1 - 9.10
10.	ప్రజాస్వామ్యం అభివృద్ధి చెందుతున్న రాజ్యాలు	10.1 - 10.12
11.	ప్రాతినిధ్యము	11.1 - 11.13
12.	పౌర సంస్కృతి	12.1 - 12.12

పాఠం- 1

పరిచయము (INTRODUCTION)

1.0 లక్ష్యం :

ఆధునిక రాజనీతి శాస్త్రంలో తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనం ఇటీవల కాలంలో చాల ప్రాధాన్యతను సంతరించుకొంది. తులనాత్మక రాజకీయాలు అంటే ఏమిటి? వాటి స్వభావము, పరిధి, తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయన వికాసం మరియు రాజకీయాల అధ్యయనంలో వివిధ దృక్పధాలను గురించి తెలుసుకోవటమే ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

విషయ సూచిక

1.1 పరిచయం
- 1.1.1 ప్రాంతీయతత్వం
- 1.1.2 అమూర్త రాజకీయ భావాలు (Configurative)
- 1.1.3 లాంచనత్వము

1.2 రెండవ ప్రపంచ యుద్దానంతరము రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయన దృక్పధంలో మార్పులు
- 1.2.1 అధ్యయన పరిధి విస్తృతకై అన్వేషణ
- 1.2.2 వాస్తవికతకై అన్వేషణ
- 1.2.3 నిర్దుష్టమైన ఫలితాలకై అన్వేషణ : (The search for precision)
- 1.2.4 నూతన అంశాలకై అన్వేషణ.
- 1.2.5 తులనాత్మక రాజకీయాలు - నిర్వచనం

1.3. ఆధునిక తులనాత్మక రాజనీతి ప్రధాన లక్షణాలు
- 1.3.1 విశ్లేషణాత్మక మరియు అనుభవవేద్య దర్యాప్తులు
- 1.3.2 మౌలిక సదుపాయాలను అధ్యయనము చేయుట
- 1.3.3 అభివృద్ధి చెందుచున్న సమాజంపై శ్రద్ధ
- 1.3.4 అంతర్గత పద్దతులు

1.4 తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర స్వభావము మరియు పరిధి
- 1.4.1 రాజకీయ కార్యకలాపం
- 1.4.2 రాజకీయ ప్రక్రియ
- 1.4.3 రాజకీయ శక్తి

1.5. తులనాత్మక రాజనీతి అభివృద్ధి
- 1.5.1 అభివృద్ధి చెందని దశ

1.5.2 అభివృద్ధి చెందుచున్న దశ
1.5.3 అభివృద్ధి చెందిన దశ
1.6 తులనాత్మక రాజకీయ అధ్యయన వివిధ దృక్పధాలు:
1.6.1 సాంప్రదాయక దృక్పధము
1.6.1.1 తాత్విక దృక్పధము
1.6.1.2 చారిత్రిక దృక్పధము
1.6.1.3 చట్ట పరమైన దృక్పధము
1.6.1.4 వ్యవస్థ లేదా సంస్థా దృక్పధము
1.6.1.5 సాంప్రదాయ దృక్పధము - విమర్శ
1.7 ఆధునిక దృక్పధాలు.
1.7.1 సామాజిక దృక్పధము
1.7.2 మనస్తత్వ శాస్త్ర దృక్పధము
1.7.3 ప్రవర్తన దృక్పధము
1.7.4 శాస్త్రీయ దృక్పధము
1.7.5 నిర్మితుల - విధుల దృక్పధము
1.7.6 వ్యవస్థా దృక్పధము
1.7.7 ఆర్థిక దృక్పధము
1.7.8 అనుకరణ దృక్పధము
1.7.9 మార్క్సు దృక్పధము
1.8 సారాంశము
1.9 మాదిరి ప్రశ్నలు
1.10 చదువదగిన గ్రంధాలు

1.1 పరిచయం:

ఆధునిక రాజనీతి శాస్త్రంలో తులనాత్మక రాజకీయాలు ప్రముఖ స్థానాన్ని ఆక్రమించుకొన్నవి. తులనాత్మక రాజకీయ అధ్యయనానికి చిరకాల చరిత్ర ఉంది. దీని ప్రారంభం క్రీ.పూ. 4వ శతాబ్దంలో అరిస్టాటిల్‌తో మొదలైంది. అరిస్టాటిల్ రాజనీతి శాస్త్ర పితామహుడే కాకుండా శాస్త్రీయ దృక్పధంతో తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనానికి కూడా ప్రారంభకుడని చెప్పవచ్చును. నేటి రాజకీయాధ్యయనాల్లో తలెత్తే అంశాలు, అధ్యయన పద్ధతులు మొ॥ వాటిని ఆయన అప్పుడే తన రచనల్లో ప్రస్తావించారు. అరిస్టాటిల్ నుంచి స్ఫూర్తి పొందిన అనేక తత్వవేత్తలు - సిసిరో, పోలిబియస్, టాసిటస్, మాకియావెల్లీ, మాంటిస్క్యూ, బోడిన్ సాధారణ రాజకీయ వ్యవస్థల అధ్యయనం, వాటి వర్గీకరణ రకాలు, వాటి అభివృద్ధి, వాస్తవంలో అవి ఎలా పనిచేస్తున్నాయో పరిశీలించటం మొదలగు అంశాలను వివిధ కాలాల్లో తమ రచనల్లో ప్రస్తావించారు; విశ్లేషించారు, సిద్ధాంతీకరించారు కూడా.

గ్రీకుల కాలం నుంచి 19 వ శతాబ్దం వరకు రకరకాల సిద్ధాంతాలు రాజనీతి అధ్యయనంలో వెలువడ్డాయి. అయితే 19 వ శతాబ్దం నాటికి అనేక ఇతర అంశాలు కూడా చోటుచేసుకొని రాజకీయ వ్యవస్థల వర్గీకరణ విస్తృతంగా పెరిగింది.

కొంతమంది రచయితలు ముఖ్యంగా డేవిడ్ ఆప్టర్ ప్రభుత్వాలను నియంతృత్వ, అల్పజన పరోక్ష ప్రాతినిధ్య, ప్రత్యక్ష ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వాలను ప్రాతినిధ్య పరంగా వర్గీకరించారు. మార్క్సిస్టులు ప్రబల ఆర్థికవర్గం ప్రాతిపదికగా భూస్వామ్య, భూర్జువా, శ్రామికవర్గ వ్యవస్థలుగా వర్గీకరించారు. గతంలో రాజనీతి శాస్త్రవేత్తలు పైనుదహరించబడిన రాజకీయ వ్యవస్థల వర్గీకరణను సాంప్రదాయక పద్ధతుల ద్వారా అధ్యయనం చేయబడేది.

సాంప్రదాయ పద్ధతులననుసరించి అధ్యయనం చేయు రాజనీతి శాస్త్రవేత్తలు పాశ్చాత్యరాజ్యాలు లేదా పశ్చిమ రాజ్యాలలోని ప్రభుత్వాలను, ప్రభుత్వాంగాలను (శాసన నిర్మాణ సభ కార్యనిర్వాహక, న్యాయశాఖ) వివిధ రాజ్యాంగాలను, పౌరహక్కులు, విధులు, రాజకీయబద్ధత (Political Obligation), రాజకీయ సూత్రాలు, సిద్ధాంతాలు మొదలగు అంశాలకు మాత్రమే పరిమితమైరి.

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానికి పూర్వము తులనాత్మక ప్రభుత్వాలపై సాంప్రదాయ పద్ధతుల ద్వారా జరిపిన అధ్యయనంను ఆల్మండ్ మరియు పావెల్ మూడు సిద్ధాంత భావనలతో వివరించిరి. అవి. 1 ప్రాంతీయ తత్వం (Parochialism), 2. అమూర్త రాజకీయత్వం. (Configurative), 3. లాంచనత్వం (Formalism),

1.1.1 ప్రాంతీయత్వం (Parochialism) : రెండవ ప్రపంచయుద్ధంనకు పూర్వము తులనాత్మక ప్రభుత్వ అధ్యయనం కేవలం ఐరోపా ఖండంలోని అగ్రరాజ్యాలైన బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, ఇటలీ, రష్యా రాజ్యాలలోని ప్రభుత్వాలను, ప్రభుత్వ సంస్థలను గురించి అధ్యయనము చేయుటకు మాత్రమే పరిమితమైంది. ఆసియా, ఆఫ్రికా, లాటిన్ అమెరికా (దక్షిణ అమెరికా) ఖండాల్లోని రాజకీయ వ్యవస్థలను గూర్చి అతి తక్కువమంది మాత్రమే అధ్యయనం చేసెడివారు. అదియును కూడా వారు ఎదో ఒక ప్రాంతానికి లేదా (క్షేత్ర అధ్యయనం) (Case study) మాత్రమే పరిమితమై పరిశోధనలను జరిపిరి. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే ఆసియా, ఆఫ్రికా, లాటిన్ అమెరికా ఖండాలలోని రాజకీయ వ్యవస్థలను అధ్యయనం చేయటంలో రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు నిర్లక్ష్యము వహించారనే చెప్పవచ్చును. ఐరోపాలోని అగ్రరాజ్యల్లోని రాజ్యాంగాలను, ప్రభుత్వ సంస్థల నిర్మాణాలను, వివిధ రూపాలను, వ్యవస్థల పనితీరును గురించి అధ్యయనం చేస్తూ అవే ప్రపంచ రాజకీయ వ్యవస్థలకు ప్రాతిపదికగా భావించిరి.

1.1.2. అమూర్త రాజకీయ భావాలు (Configurative) : తులనాత్మక ప్రభుత్వ అధ్యయనములో ప్రధానముగా ఆయా వ్యవస్థలు ఏ విధమైన ప్రభుత్వాలను కలిగి ఉన్నది, ఉదా॥ పార్లమెంటరీ విధానము, అధ్యక్ష ప్రభుత్వ విధానం, ఏకకార్య నిర్వాహక వర్గ ప్రభుత్వము, బహుకార్య నిర్వాహకవర్గ ప్రభుత్వ విధానములను మొ॥ అంశాలను గూర్చి మాత్రమే అధ్యయనం చేయడమైనది. వివిధ వ్యవస్థల మధ్య తులనాత్మక పరిశోధన లేదా అధ్యయనం అతి తక్కువగానే ఉన్నది. ఫ్రెడ్రిక్ రచించిన రాజ్యాంగ ప్రభుత్వం ప్రజాసామ్యం (Constitutional Government and Democracy) 19 వ శతాబ్దం నాటి అమూర్త రాజకీయ భావాలను చర్చించింది. తన రచనల్లో ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ సమర్థవంతంగా పనిచేయుటకు ప్రజాస్వామ్య సంస్థల నిర్వహణ, అనుకూల వాతావరణం, సుస్థిర రాజకీయ సంప్రదాయాలు మొ॥ అంశాలను విశదీకరించిరి. ఫ్రెడ్రిక్ రచనల్లో కూడ ఐరోపా రాజకీయ వ్యవస్థలకు మాత్రమే పరిమితమైనదేగాని తులనాత్మక విశ్లేషణ అంతగా లేదు.

1.1.3. లాంఛనత్వం (Formalism) : సాంప్రదాయక దృక్పథంను అనుసరించిన రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు ప్రభుత్వ సంస్థలు, వాటి చట్టబద్ధత, నియమాలు, సూత్రాలు, రాజకీయ భావాలు, రాజకీయ సిద్ధాంతాలుపై మాత్రమే కేంద్రికరించిరేగాని, ఆ సంస్థలు పని చేసే తీరు తెన్నులు, వివిధ సంస్థల మధ్యనున్న సమ సంబంధ సామ్యాలు (Interaction), ప్రవర్తన (behaviour)

గూర్చి అధ్యయనము చేయలేదని విమర్శకు గురియైనది. ఉదా॥ బ్రిటిష్ రాజ్యాంగాన్ని గురించి అధ్యయనం చేస్తున్నప్పుడు ఇంగ్లండ్‌లో రాజ్యాంగం ఏ రకంగా అభివృద్ధి చెందింది. లాంచనప్రాయమైన సంస్థలు నిర్మాణంలో ఏ ఏ చట్టాలు ఏ ఏ కాలంలో దోహదం చేశాయి మొదలగు అంశాలను వివరించడానికే ప్రయత్నాలు జరిగాయి. వాస్తవానికి ఇంగ్లాండ్‌లో రాజ్యాంగానికి సంబంధించినంత వరకు అధికార పత్రాలంటూలేవు. ఆ దేశ రాజ్యాంగమంతయు ఆ దేశ ప్రజల ఆచార సాంప్రదాయాల మీద ఆధారపడినది. బ్రిటిష్ పాలకుడికి, ప్రజలకు మధ్య జరిగిన ఒప్పందాలు, రాజకీయ సంబంధాలను సూచించే ప్రకటనలు, చట్టాలు - మాగ్నకార్టా, బిల్ ఆఫ్‌రైట్స్ ఈ కోవకు చెందినవే.

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానికి పూర్వం రాజనీతి శాస్త్ర పరిశోధన అమెరికా ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలోని అధిపతి ('boss') యంత్రాంగం ("machine") ల మధ్య సంబంధం, వత్తిడి వర్గాలు, లాబియింగ్ ల (Lobbying) ప్రభావము వార్త ప్రచార ప్రసార సాధనాల (mass communication) పై ఏవిధంగా ప్రభావితం చేస్తుంది, మరియు ప్రభుత్వ నిర్వహణలో రాజకీయ పాలనా నాయకత్వం (Politico - administrative leadership) ఎదుర్కొనుచున్న సమస్యలపై మాత్రమే దృష్టిని కేంద్రీకరించబడెను. మరియు ప్రజాస్వామ్యము VS నియంతృత్వముపై చర్చ జరిగేది. అలాగే బ్రిటిష్ వారు అనుసరించిన పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ, అమెరికా అనుసరించిన అధ్యక్ష విధానముపై చర్చ జరిగేది. ఈ రెండు వ్యవస్థలలోని లోటుపాట్లను తులనాత్మకంగా సాంప్రదాయ పద్ధతులలో రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు విశ్లేషించెడివారు.

1.2 రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరము మార్పులు:

అయితే రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరము తులనాత్మక రాజకీయ అధ్యయనంలో ఎన్నో మార్పులు చోటు చేసుకొన్నాయి. రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు తమ అధ్యయనంలో నూతన దృక్పధాలను, పద్ధతులను అవలంభించారు. అందుకు కారణం రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరము ప్రపంచ రాజకీయ వ్యవస్థలో ప్రధానంగా మూడు మార్పులు చోటు చేసుకున్నవి. అవి:

1. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం ఆసియా, ఆఫ్రికా, లాటిన్ అమెరికా (దక్షిణ అమెరికా) ఖండాల్లోని వలస ప్రాంత ప్రజల్లో జాతీయ భావము పెల్లుబికినది. వారి జాతీయోద్యమాల ద్వారా, రాజకీయ స్వాతంత్రోద్యమాల ద్వారా వలస విధానం బలహీనబడి ఎన్నో నూతన రాజ్యాలు ఆవిర్భవించినవి. వారి భిన్న సంస్కృతులు, సాంఘిక సంస్థలు, వివిధ రాజకీయ లక్షణాలు కలిగి నూతన రాజ్యాలుగా, ఆవిర్భవించినవి. వీటినే 'అభివృద్ధి చెందుతున్న రాజ్యాలు' అందురు.
2. అట్లాంటిక్ రాజ్యాల రాజకీయ ప్రాబల్యము బలహీన పడింది. అంతర్జాతీయ శక్తి (International Power) పూర్వపు వలస ప్రాంతాలకు, మధ్య ప్రాశ్చ్య దేశాలకు విస్తరించబడినది.
3. జాతీయ, అంతర్జాతీయ రాజకీయ వ్యవస్థలో విధానాలను, నిర్దేశించే స్థాయికి కమ్యూనిజం (కమ్యూనిష్టు రాజ్యాలు) ఒక బలమైన శక్తిగా, పోటీగా ఎదగగలిగినవి.

పై అంశాలను అధ్యయనం చేయుటకు నూతన పద్ధతులను అనుసరించే ప్రయత్నంను ఆధునిక రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు అవలంబించిరి. ఆ ప్రయత్నంలో భాగంగానే వారు నాలుగు అంశాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని అధ్యయనము చేసిరి. అవి:

1.2.1 అధ్యయన పరిధి విస్తృతికై అన్వేషణ: (Search for broader scope) : పాశ్చాత్యేతర రాజ్యాల అధ్యయన ఆవశ్యకతను సర్వత్రా గుర్తించడం జరిగింది. తులనాత్మక పద్ధతిలో రాజకీయ అంశాలను, రాజకీయ ప్రక్రియలను అధ్యయనము చేయుటకు ఆధునిక రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు నూతన దృక్పధాలను ప్రవేశ పెట్టిరి. దానితోపాటు విధాన నిర్ణయం (Policy Decision), విధాన అధ్యయనం పట్ల ఆధునిక కాలంలో ఆసక్తి బాగా పెరిగినది. పాశ్చాత్యేతర రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు ఎంతో కాలంనుండి

నిర్లక్ష్యమునకు గురియైన పాశ్చాత్యేతర రాజ్యాల వినూత్నమైన సాంఘిక, రాజకీయ సంస్థల మరియు సాంస్కృతిక లక్షణాలను అన్వేషించి విశ్లేషించడమైనది.

1.2.2. వాస్తవికతకై అన్వేషణ (Search for Realism): అమెరికన్ రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు సాంప్రదాయ వైఖరిపట్ల తీవ్ర అసంతృప్తి చెంది అనుభవపూర్వక అధ్యయనం పట్ల ప్రధానంగా ప్రవర్తనావాద ఉద్యమంవైపు ఆకర్షితులైరి. ఈ ప్రవర్తనావాద దృక్పధం విషయ సేకరణ, పరిశీలన మరియు వాస్తవికతపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వాస్తవములను సేకరించి మానవుని ప్రవర్తనకు రాజ్యానికి వున్న సంబంధాలను విశ్లేషించిరి. వ్యక్తి వాస్తవిక ప్రవర్తనమీదనే రాజకీయ సామాజిక దృక్పధం కేంద్రీకరించబడుతుంది. రాజకీయ పాత్రదారుడుగా (Political Actor), ఒత్తిడి వర్గ సభ్యుడుగా, పార్టీ సభ్యునిగా, శాసన సభ్యునిగా రాజ్యంలో వ్యక్తియొక్క ప్రవర్తనను ప్రవర్తనావాదం అధ్యయనం చేయును. ప్రవర్తనావాద ఉద్యమంలో సంస్థలకంటే వ్యక్తికి అధిక ప్రాధాన్యత ఇవ్వబడినది. చట్టం, సిద్ధాంతము, ప్రభుత్వం మొదలగు అంశాలను అధ్యయనం చేయుట నుండి విధాన రూపకల్పన వైపు ఆధునిక రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు దృష్టిని మరల్చిరి. పాశ్చాత్య రాజ్యాల్లోని ప్రభుత్వ ప్రక్రియ రాజకీయ సమాచారము, రాజకీయ సామాజికీకరణ మొదలగు అంశాలను అధ్యయనము చేయుటయేగాక, పాశ్చాత్యేతర రాజ్యాల్లోని రాజకీయ వ్యవస్థలను గూర్చి కూడా అధ్యయనం చేయడం ప్రారంభించిరి. ఈ విధముగా ఆధునిక తులనాత్మక రాజకీయాలు కొత్త వరవడిని, నూతన ఉత్తేజానికి రూపకల్పన చేయబడినది.

1.2.3. నిర్దుష్టమైన ఫలితాలకై అన్వేషణ: (The search for precision): పాశ్చాత్య రాజ్యాలలో సాంకేతిక వైజ్ఞానిక రంగాల్లో వచ్చిన విప్లవాత్మకమైన మార్పులు కూడా రాజనీతి శాస్త్రంలో నిర్దుష్టమైన పరిశోధనలకు, అన్వేషణకు దోహదమైనది. రాజకీయ హేతువు (Political Phenomena) ను శాస్త్రీయ పద్ధతిలో విశ్లేషించి రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయనమునకు వర్తింపజేసిరి. ఈ ప్రక్రియను పూర్వము అర్థ శాస్త్రము, మనస్తత్వ శాస్త్రములందు శాస్త్రవేత్తలు ఉపయోగించేవారు. ఆధునిక శాస్త్రవేత్తలు విషయ అన్వేషణలో అనుభవ పూర్వక పద్ధతులను (empirical methods) పాటించి తగిన సమాచారమును సేకరించి విశ్లేషించెడివారు. శోధకుడు పరిమాణాత్మక పద్ధతిని (quantification method) ఉపయోగించుట వలన స్పష్టమైన నిర్ణయాలు, ఫలితాలు కనుగొనుటకు వీలుపడినది. తత్ఫలితంగా రాజకీయ హేతువును అధ్యయనం చేయుటలో తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర స్వభావములో మార్పు వచ్చినది.

1.2.4 నూతన అంశాలకై అన్వేషణ (The search for intellectual order): నూతన అభివృద్ధి దశలో, ఆధునిక దృక్పధాల్లో అధ్యయనం చేయు రాజకీయపార్టీలు, వత్తిడి వర్గాల (Pressure groups) కార్యకలాపాలు, ఎన్నికల ప్రక్రియ, వార్త ప్రచార ప్రసార సాధనాల పాత్ర మొ॥ అంశాలకు సాంప్రదాయ పద్ధతుల్లో అధ్యయనం చేయు రాజ్యము, రాజ్యాంగము, ప్రాతినిధ్యం, పౌరహక్కులు - బాధ్యతలు మొదలగు అంశాలు కొలమానము కావు. తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర అభివృద్ధి దశలో రాజకీయ సంస్కృతి, రాజకీయాభివృద్ధి, ఆధునికీకరణ, రాజకీయ సమాజీకరణ మొ॥ నూతన అంశాలకే అధిక ప్రాధాన్యత ఇవ్వబడినది. రాజకీయ ప్రక్రియను సంపూర్ణంగా అవగాహన చేసుకొనుటకు సాంఘిక జీవనము మొత్తం అధ్యయనము చేయవలసిన ఆవశ్యకత ఉంది. ఈ నేపధ్యంలోనే మానవుని సంస్కృతిని, అదేవిధంగా సామాజిక శాస్త్రమును, మనస్తత్వ శాస్త్రమును కూడా అధ్యయనం చేయవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతో ఉంది. జర్మన్ సామాజిక శాస్త్రవేత్త మార్క్స్‌వెబర్, అమెరికా రాజకీయ సామాజిక శాస్త్రవేత్త టాల్‌కట్ పరసన్స్ (Talkott Parsons) మరియు హెరాల్డ్ లాస్‌వెల్, ఆల్మండ్ మరియు పవల్ (Almond and Powell) మొదలగు వారు ఆధునిక తులనాత్మక రాజకీయాల్లో ఆధునిక దృక్పధాల అభివృద్ధికి దోహదపడిన వారిలో ముఖ్యులు.

1.2.5 తులనాత్మక రాజకీయాలు - నిర్వచనాలు: తులనాత్మక రాజకీయాలను వివిధ రచయితలు ఈ క్రింది విధముగా నిర్వచించిరి.

యం.జి. స్మిత్ అభిప్రాయంలో "రాజకీయ వ్యవస్థల ఏర్పాటు వాటి లక్షణాలను, వాటి సంబంధాలను, విభేదీకరణలు మరియు మార్పులను గురించి అధ్యయనము చేయునదే తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్రము" అని నిర్వచించెను.

ఎఫ్.ఎ.ఫ్రీమన్ "ప్రభుత్వము యొక్క వివిధ స్వరూపాలు మరియు రాజకీయ సంస్థల గురించి తులనాత్మక విశ్లేషణయే తులనాత్మక రాజకీయ శాస్త్రము".

కర్టిన్ అభిప్రాయంలో "తులనాత్మక రాజనీతి ప్రత్యేకంగా వివిధ రాజ్య వ్యవస్థల యొక్క క్రమములను (Regularities), పోలికల (Similarities) ను, వ్యత్యాసాలను, రాజకీయ ప్రవర్తనలను అధ్యయనము చేయుట జరుగుతుంది. దీనిలో అర్థవంతంగా విశ్లేషణలు, చెప్పగలిగే ఊహాత్మకాంశాలు (Hypothesis), భావాలను పరిశీలించుకొనుట, సేకరించిన అంశాలను స్వీయానుభావ విషయాలను తరగతులుగా విభజించడం, పరిశీలించిన అంశాలను ఆచరణకు సాధ్యమైనట్లు చేయడం, వివిధ రకాలైన పరిశోధనా పద్ధతులైన నమూనాలను, వివిధ రకాలుగా కమ్యూనికేషన్ అంశాలను అధ్యయనం చేయడం జరుగుతుంది. దీనివలన విజ్ఞానము పెరుగుతుంది."

పై నిర్వచానలాధారంగా తులనాత్మక రాజకీయ, లక్షణాలను ఈ క్రింది విధంగా అర్థము చేసుకొనవచ్చును.

1.3 ఆధునిక తులనాత్మక రాజనీతి ప్రధాన లక్షణాలు: (Main Characteristic Features of the Compara tive Politics.)

ఆధునిక తులనాత్మక రాజకీయాలు కొన్ని లక్షణాలు కలిగి ఉన్నాయి. వాటిని ఈ క్రింది విధంగా చర్చించవచ్చును. అవి:

1. విశ్లేషణాత్మక మరియు అనుభవ వేద్య దర్యాప్తులు.

   (Analytical and Empirical Investigation)

2. మౌలిక సదుపాయాలను అధ్యయనము చేయుట

   (Study of Infra - structure)

3. అభివృద్ధి చెందుచున్న సమాజముపై ప్రత్యేక శ్రద్ధ

   (Emphasis on the Study of developing countries)

4. అంతర్గత పద్ధతులు (Inter disciplinary method)

1.3.1. విశ్లేషణాత్మక మరియు అనుభవ వేద్య దర్యాప్తులు: తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయన పద్ధతి చివరి అభివృద్ధి దశలో (Highly sophisticated stage) ఎన్నో నూతన పదములను (Rule - making, Rule application, Rule adju-dication, Political culture (రాజకీయ సంస్కృతి) Political Socialisation (రాజకీయ సమాజీకరణ)), పద్ధతులను ముఖ్యంగా విశ్లేషణాత్మక మరియు అనుభవ వేద్య పద్ధతులను ఉపయోగించి వ్యవస్థ యొక్క వివిధ రూపములను అధ్యయనము చేయుట జరిగినది. వీరు సాంప్రదాయక పద్ధతులను విడనాడిరి. వీరు వ్యవస్థ పైబడు అనేక సాంఘిక రాజకీయ పర్యావరణ ప్రభావములను గూడ అధ్యయనము చేసిరి.

1.3.2. మౌలిక సదుపాయాలను అధ్యయనము చేయుట: తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనము కేవలము లాంఛనప్రాయమైన వ్యవస్థలను అధ్యయనం చేయుటయేగాక, దానికి సంబంధించిన మౌలిక అంశములను కూడా విశ్లేషిస్తుంది. వ్యక్తుల ప్రవర్తన మరియు దానియొక్క ప్రభావము సమాజంపై ఎంతవరకు ఏ విధంగా పడుతుంది, ఏ ప్రభావము ద్వారా ఏ

మార్పు జరుగుతుందో వీరు అనుభవ వేద్య పద్ధతుల్లో అధ్యయనం చేయుట వలన తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయన పద్ధతి శాస్త్రీయతను సంతరించుకొంటుంది. ఈ పద్ధతిలో 'ప్రభుత్వం' నకు (Government) బదులు రాజ్యవ్యవస్థ (Political System) ను అధ్యయనము చేయుట జరిగింది. ఈ వ్యవస్థ అనేది సామాజిక వ్యవస్థ మొత్తంలో ఒక భాగంగా ఉంటుంది. ఉత్పాదిత (In put) - ఉత్పాదక (Out put) వ్యవస్థల సిద్ధాంతములో పర్యావరణ ప్రభావము కూడా ఈ లక్షణాలలోని భాగమే. అందువలన తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయనములో ప్రధానంగా మనము మౌలిక సదుపాయములను విశ్లేషణాత్మక అధ్యయనము చేయుట జరుగుతుంది.

1.3.3. అభివృద్ధి చెందుచున్న సమాజంపై శ్రద్ధ: సమకాలీన రాజనీతి శాస్త్రము ప్రధానముగా ప్రస్తుత సమకాలీన రాజ్యవ్యవస్థలన్నింటిలో మౌలిక అంశాలను గూర్చి అధ్యయనము చేస్తుంది. తులనాత్మక రాజనీతి యొక్క అధ్యయనం అభివృద్ధి చెందిన పాశ్చాత్య రాజకీయ వ్యవస్థలకే పరిమితమవకుండా, అభివృద్ధి చెందుతున్న మూడవ ప్రపంచ దేశాల రాజకీయ వ్యవస్థలకు కూడా విస్తృత పరచబడింది. ఆసియా, ఆఫ్రికా, లాటిన్ అమెరికా దేశాలయొక్క లేదా అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలను అభివృద్ధి చెందిన దేశాలతో పోల్చి ఈ రెండు వ్యవస్థలలో ప్రధానంగా కనిపించు లక్షణాలు ఏమిటి? పోలికలు ఏమిటి? అనేది తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనము యొక్క ప్రధాన లక్షణం. దీనిలో ఎక్కువగా అధ్యయనం చేసేది అభివృద్ధి చెందిన దేశాల వ్యవవస్థలకంటే అభివృద్ధి చెందుచున్న దేశాలయొక్క రాజ్యవ్యవస్థలనే మనము ప్రమాణిక వ్యవస్థలుగా తీసుకోవటము దీని ప్రధాన లక్షణము. ఈ రాజ్యాలలో ప్రస్తుతము అమలులో ఉన్న ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థని విశ్లేషించుట ఈ శాస్త్రం లక్షణం.

ప్రధానంగా అభివృద్ధి చెందుచున్న దేశాలల్లోని రాజ్యవ్యవస్థలో ఎటువంటి మార్పులను ఆహ్వానిస్తున్నాయి, ఎటువంటి మార్పులు, డిమాండులు, మద్దతులు వ్యవస్థను బలహీన పరచుటకుగాని, లేదా పరిరక్షించి వ్యవస్థ సామర్ధ్యమును పెంచుచున్నాయో మనము తులనాత్మక పద్ధతి ద్వారా తెలుసుకొనవచ్చును. తత్ఫలితంగా వివిధ దేశాలలో ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలు క్షీణించకుండా వాటి అభివృద్ధికి ఏ విధమైన నిర్ణయాలను తీసుకొనవలెనో సూచించుట జరుగుతుంది.

1.3.4. అంతర్గత పద్ధతులు: రాజనీతి శాస్త్రముపై ఇతర సాంఘిక శాస్త్రాల ప్రభావాన్ని నేటి రాజనీతి సిద్ధాంతాలు సంపూర్ణంగా గుర్తించి రాజనీతి శాస్త్రాన్ని ఇతర సాంఘిక శాస్త్రాలతో మేళవించి అధ్యయనం చేసే అంతర్గత పద్ధతులను అనుసరించడం జరిగింది. తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయన శాస్త్రవేత్తలు ఎన్నో నూతన పదాలను సమాజశాస్త్రం (Sociology), మనస్తత్వ శాస్త్రం, ఆర్థిక శాస్త్రం మరియు జీవశాస్త్రముల నుండి గ్రహించి రాజనీతి శాస్త్రంలో పొందుపరచుట జరిగినది. ఉదా॥ వ్యవస్థల సిద్ధాంతము (System Theory) నకు అసలు మూలం, జీవశాస్త్రం. ఈ జీవశాస్త్రం మూలంనుంచి మొదట మానవ శాస్త్రం ఈ సిద్ధాంతమును గ్రహించింది. తరువాత వరుసగా సమాజ మరియు మనోవైజ్ఞానిక శాస్త్రాలలో ఈ సిద్ధాంతము చోటు చేసుకుంది. శాస్త్రాల వల్ల ప్రభావితులైన అమెరికన్ రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞుడు డేవిడ్ ఈస్టన్ ఈ వ్యవస్థ సిద్ధాంతాన్ని గ్రహించారు. ఫలితంగా తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనంలో నిర్మితుల విధుల (Structural - functional) మరియు ఉత్పాదక - ఉత్పాదిత విశ్లేషణలు ప్రాచుర్యాన్ని పొందాయి. ఈ అంతర్ శాస్త్ర అధ్యయన పద్ధతి వలన, రాజనీతి శాస్త్రాల్లో విప్లవాత్మక మార్పులొచ్చాయి.

1.4. తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర స్వభావము, పరిధి: (Nature and Scope of the Comparative Politics.)

తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయన పరిధి చాలా విస్తృతమైనది. దీనివలన రాజకీయ ప్రక్రియ, విధాన నిర్ణయము, విధాన అమలు, అధికారము ఉపయోగించుట, మొదలగు విషయాలు తెలుస్తాయి. ఇందులో రాజ్యాంగ, రాజ్యాంగేతర సంస్థలు ప్రభుత్వము నిర్ణయాలు చేయునప్పుడు, ప్రభుత్వంతో ఎలాంటి సంబంధము కలిగి వుంటాయి మొదలైన విషయాలు తెలుస్తాయి. అలాగే

వివిధ రాజకీయ సంస్థల వివిధ పద్ధతులను గూర్చి తులనాత్మకంగా మనకు తెలియచేస్తాయి. తులనాత్మక రాజకీయాలు కేవలం వివిధ దేశాల్లో విధాన రూపకల్పన, విధానం అమలు చేయుట, వివిధ రాజకీయ వ్యవస్థల అధ్యయనము మాత్రమేగాక రాజ్యాంగేతర సంస్థలు, రాజకీయ ఉద్యమ సంఘాలతో ఎలాంటి సంబంధము కల్గివున్నాయో మనకు తులనాత్మక పరిధి అధ్యయనము ద్వారా తెలుస్తుంది.

తులనాత్మక రాజకీయాలు కాల పరిమితి లేని అంతములేని ఎప్పటికప్పుడు మార్పుచెందు, విశ్వవ్యాప్తమైన కార్యపద్ధతి. ఈ కార్యక్రములలో ప్రత్యేకమైన నిర్ణయీకరణను అధ్యయనము చేసి తద్వారా ఫలవంతమైన విధానాలను రూపొందించుటకు ఈ విధమైన రాజకీయ క్రియ చోటు చేసుకొంటుంది. రాజకీయ క్రియ తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనంలో ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్నది. అందువలన రాజనీతి శాస్త్రవేత్తలు రాజకీయ క్రియను వివిధ అర్థములతో, వివిధ పద్ధతులలో నిర్వచించుట జరిగినది. మైఖెల్ ఓక్షాట్ అభిప్రాయములో సివిల్ వ్యవస్థలో మానవుల సమూహామునకు సంబంధించిన క్రియగా రాజకీయ క్రియగా రాజకీయ క్రియ (Political action) ను వర్ణించారు. ఈ వ్యవస్థ యొక్క వివిధ రూపములను, పద్ధతులను సక్రమముగా ఏర్పాటు చేయుటకు ఒకరితో మరొకరు సంభాషించుకొనుటకు రాజకీయ క్రియగా చెప్పినారు. అలాగే ఏర్పాటు చేసిన మార్పులను, మార్పుదిశగా అభివృద్ధి పథమైన అంశములను మార్చుట కొరకు కూడా ఈ రాజకీయ క్రియ ఏర్పడుతుందని చెప్పినాడు. డేవిడ్ ఈస్టన్ దీనిని "సమాజం కొరకు అధికారయుతమైన విలువల కేటాయింపుగా" (Authoritative allocation of values for the whole society) వర్ణించాడు. హెరాల్డ్ లాస్‌వెల్ మరియు రాబర్టు డాల్ దీనిని "శక్తిని వినియోగించు ప్రత్యేకమైన అంశము' 'గా అభివర్ణించటం జరిగింది. జీన్‌బ్లాన్‌డెల్ (Jean Blondel) దీనిని "నిర్ణయాలు తీసుకొనుట" (Decision taking) గా అభివర్ణించినాడు. కాబట్టి రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞుల మధ్య రాజకీయ క్రియను గురించి ఏకాభిప్రాయము లేదని మనకు విశదమగుచున్నది.

తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనంలో రాజకీయాలు అనునవి మూడు అర్థములలో మనము వాడవచ్చును. అవి:

1. రాజకీయ కార్యకలాపం(Political activity),
2. రాజకీయ ప్రక్రియ (Political Process),
3. రాజకీయ శక్తి (Political power)

1.4.1. రాజకీయ కార్యకలాపం (Political Activity): రాజకీయ కార్యకలాపములు ప్రధానంగా సమాజములో సమూహముల మధ్య (groups) ఏర్పడు భిన్నాభిప్రాయములను పరిష్కరించుటకు మరియు అధికారము కొరకు పోరాటానికి ఎవరు ఆధిపత్యము వహిస్తారో దీనిలో పూర్తిగా చర్చించుట జరుగుతుంది. వివాదములను పరిష్కరించుటలో, సమస్యలను తగ్గించుటలో రాజకీయ కార్యకలాపములు ప్రత్యేకమైన తీర్మానముల ద్వారా మరియు ప్రత్యేక పద్ధతుల ద్వారా పరిష్కరించుటకు జరుపు ప్రయత్నములను రాజకీయ కార్యకలాపములంటారు.

విలువలు కోరుకునే ప్రజలకు, ఆ విలువలను కేటాయించే అధికారమున్న వ్యక్తుల మధ్య తప్పనిసరిగా సమస్యలు తలెత్తుటకు అవకాశము ఉంది. అటువంటి వివాదములను, సమస్యలు ఎప్పుడైనను వ్యవస్థ సుస్థిరతకు, ప్రభుత్వ సుస్థిరతను భంగము కలుగజేస్తాయి. ఏ దేశములోనైనా అంతర్యుద్ధముగాని లేదా తిరుగుబాటులుగాని జరుగుచున్నయెడల ఆయా దేశాలలో రాజకీయ కార్యకలాపాలు జరగవు. ఇటువంటి సందర్భాలలో ఆయా జాతులు అనుకున్న లక్ష్యాన్ని సాధించకపోవచ్చు.

సమాజములోని ఏ వర్గము లేదా గ్రూపునకు సంబంధించిన ప్రజలు వారికి కావలసిన విధాన నిర్ణయముల కొరకు ప్రత్యేకముగా డిమాండు చేయవచ్చు. అటువంటి సందర్భాలలో కొంతవరకు వివాదము ఏర్పడుటకు అవకాశముంటుంది. అటువంటి వివాదములను సామరస్య పూర్వకముగా పరిష్కరించుటకు తృప్తికరమైన విధానాలను, రాజకీయ కార్యకలాపములను రూపొందించవలెను.

1.4.2. రాజకీయ ప్రక్రియ (Political Process): రాజకీయ ప్రక్రియ రాజకీయ కార్యకలాపము యొక్క అదనపు కార్యక్రమము. విధాన నిర్ణయ, విధాన రూపకల్పన ప్రక్రియలో అన్ని విధములైన ఏజన్సీల పాత్రను కూడ రాజకీయ కార్యకలాపము ప్రభావితం చేస్తుంది. అందువలన రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయనము యొక్క పరిధి చాల విస్తృతంగా పెరుగుతుంది. ప్రభుత్వేతర సంస్థల (ప్రసారసాధనాలు, రాజకీయ పార్టీలు, వత్తిడి వర్గాలు) యొక్క పాత్రను, అవి ఏ విధముగా విధాన నిర్మాణ ప్రక్రియలో భాగస్వాములవుతాయో, దీని ద్వారా మనకు విశదముగా తెలుస్తుంది. ప్రభుత్వేతర సంస్థలు ప్రధానముగా ప్రభుత్వముపై ఒత్తిడితెచ్చి వారియొక్క ప్రత్యేక కోరికలను పొందుటకు ప్రభుత్వమును ప్రభావితపరుస్తాయి. అందువలన ఈ ప్రభావ వర్గాల మధ్య ప్రభుత్వమునకు మరియు ఇతర వ్యవస్థల మధ్య అంతర్గత సంబంధములు ఏర్పడి ఒకదానినొకటి ప్రభావిత పరుస్తాయి. ఆ విధముగా రాజ్యపరిధిలో ఒక వర్గానికి మరొక వ్యవస్థకు మధ్య, వర్గానికి సంస్థల మధ్య పోటీ ప్రారంభమై అధికారాన్ని హస్తగతము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నం చేయుట జరుగుతుంది. కావున ఇది రాజకీయ కార్యకలాపముల ద్వారా జరిగి కొన్ని పర్యాయములు ప్రభుత్వము ఏర్పాటుకు కూడ దారి తీయవచ్చును. అందులో ప్రభుత్వేతర సంస్థలు ప్రభుత్వాన్ని ప్రభావిత పరచి తద్వారా విధాన నిర్మాణములో తమ వంతు పాత్రను నిర్వహిస్తాయి. అందువలన కొన్నిసార్లు ప్రభుత్వాన్ని అన్ని వైపులనుండి అవి ప్రభావిత చేయటం జరుగుతుంది. సాధారణంగా ఈ కార్యకలాపములన్ని రాజకీయ ప్రక్రియగా పరిగణింపబడతాయి.

తులనాత్మక రాజనీతి, రాజకీయ కార్యకలాపములు, రాజకీయ ప్రక్రియల వర్గములో చేరుతుంది. అందువలన రాజకీయ ప్రక్రియను అధ్యయనం చేయాలంటే ఒక ప్రభుత్వాన్నే కాక ప్రభుత్వముతో సంబంధమున్న సంబంధములేని అనేక సంస్థల అధ్యయనం కూడా చాల ముఖ్యమైనది.

1.4.3 రాజకీయ శక్తి (Political Power): తులనాత్మక రాజకీయ పరిధిలో రాజకీయ శక్తి కూడా చేరి ఉంటుంది. రాజకీయ శక్తిని గూర్చి వివిధ రాజనీతి శాస్త్రవేత్తలు విభిన్న రకాలుగా నిర్వచించారు. వాటిలో కొన్ని నిర్వచనములను పరిశీలిద్దాము.

- F.A. ఫ్రెడ్రిక్ అభిప్రాయం ప్రకారము "రాజకీయ శక్తి అనగా ఒక రకమైన మానవ సముదాయమే"
- హెరాల్డ్ లాస్‌వెల్ ఉద్దేశ్యములో "విధానములోని శక్తి, వ్యక్తుల మధ్య ఉండు సంబంధ బాంధవ్యములకు సంబంధించినది.

ఈ 'శక్తి' ని రాజకీయాలలో అధ్యయనం చేయుట వలన తులనాత్మక రాజనీతి పరిధి పెరుగుటయేగాక రాజనీతి పద్ధతి యొక్క నిర్మాణం కూడ పెరుగుతుంది. ఎందుకనగా ఈ పరిధిలో రాజకీయ వ్యవస్థయొక్క సమాచార వ్యవస్థకూడ చేర్చబడినది. రాజకీయాలను సరిగా అధ్యయనం చేయుటకు పాలక, పాలిత వర్గాలను గుర్తించి, వారి శక్తి సామర్థ్యములపై అంచనా కూడా అత్యంత ముఖ్యమైనది. కాబట్టి తులనాత్మక రాజకీయాల్లో శక్తి (Power) ని అధ్యయనం చేయడం ముఖ్యం.

1.5. తులనాత్మక రాజనీతి అభివృద్ధి: (Evaluation or Development of Comparative Politics):

తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనములో 1950 దశకములో ఎంతో మార్పు వచ్చినది. నూతన ప్రక్రియలు, నూతన నమూనాలు, నూతన పద్ధతులు తులనాత్మక రాజకీయ అభివృద్ధికి మూలకారణములు అని చెప్పవచ్చును. అమెరికాలోని రాజనీతి శాస్త్రవేత్తలు తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనంపట్ల శ్రద్ధను కనపరచి రాజనీతి విభాగ అధ్యయనమును "విదేశ అధ్యయనమునుండి తులనాత్మక అధ్యయన విషయముగా మార్చుట" మరియు ప్రభుత్వ అధ్యయనములను రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయనములుగా మార్చి (from the study of Governments to the study of Political Systems) అధ్యయనము చేయుటలో తులనాత్మక రాజనీతి ప్రాముఖ్యత రాజనీతి శాస్త్రముతో ఎంతో అభివృద్ధి చెందినది. రాజనీతి శాస్త్ర అధ్యయనంలో వచ్చిన మార్పుల ఫలితంగా విదేశీ ప్రభుత్వాల అధ్యయనం (Study of Foreign Governments) తులనాత్మక రాజకీయ వ్యవస్థలు (Comparative Political Systems) గా నేడు అధ్యయనం గావింపబడుచున్నది.

2)

తులనాత్మక రాజనీతి అభివృద్ధి:

తులనాత్మక రాజకీయాల అభివృద్ధిని అమెరికా శాస్త్రవేత్తలు మూడు రకాలుగా విభజించిరి. అవి:

1. అభివృద్ధి చెందని దశ (Under developed stage or Unsophisticated stage)

2. అభివృద్ధి చెందుతున్న దశ (Developing stage)

3. అభివృద్ధి చెందిన దశ : (Developed stage or Highly sophisticated stage)

1.5.1 అభివృద్ధి చెందని దశ : గ్రీక్ తత్వవేత్తలైన ప్లేటో, అరిస్టాటిల్, మాకియావెల్లి, డిటాక్వెలీ, లార్డ్‌బ్రైస్, ఆస్ట్రో గార్మికే మరియు మాక్స్ వెబరు మొదలగువారు మొదటి తరగతి తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర అభివృద్ధికి చెందిన వర్గంగా భావించడం జరిగినది. ఈ శాస్త్రవేత్తలు తమ రచనల్లో తులనాత్మక పద్ధతిని ఉపయోగించి వివిధ రాజనీతి వ్యవస్థలను, సంస్థలను సాంప్రదాయ పద్ధతిలో అధ్యయనము చేసిరి. వీరు అధ్యయనంలో వారి కాలంలో అమలులో వున్న వివిధ రాజకీయ వ్యవస్థలను కూలంకషముగా అధ్యయనం చేసి వాటిని విదేశీ రాజకీయ వ్యవస్థలతో పోల్చి, భవిష్యత్ రాజకీయ వ్యవస్థలను రూపొందించారు. ఉదా॥ అరిస్టాటిల్ 158 రాజ్యాంగాలను పరిశీలించి ఆయా రాజ్యాలల్లోని పరిపాలకుల సంఖ్యలను, ప్రభుత్వ పరిపాలన ధ్యేయమును, స్వభావమును ఆధారంగా ప్రభుత్వాలను ఆరు తరగతులుగా విభజింపబడెను. అవి. 1. రాజరికము (2) నియంతృత్వం (Tyranny) 3. కులీనపాలన 4. అల్పజన పాలన (5) పాలిటి (6) ప్రజాస్వామ్యంగా విభజించెను.

మాకియావెల్లి రచనలైన 'ది ప్రిన్స్' (The Prince), **"Discourses on Live"** నందు అధికారాన్ని ఎలా సంపాదించుకోవాలి, దానిని ఎలా నిలబెట్టుకోవాలి, ఏ విధంగా విస్తృతం చెయ్యాలి అన్న విషయానికే మాకియావెల్లి అధిక ప్రాధాన్యత నిచ్చెను. అలాగే అభివృద్ధిచెంది స్థిరపడిన రాజ్యాలలో ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ బలపడటానికి అవసరమైన పూర్వ పరిస్థితుల గురించి విస్తృతంగా చర్చించెను. మాకియవెల్లి తులనాత్మక రాజకీయ అధ్యయానికి ఒక శాస్త్రీయ దృక్పధాన్ని కల్పించెను. అలాగే మాంటెస్క్యూ 'అధికారపృధక్కరణ' సిద్ధాంతం యాంత్రికంగా కన్పించినప్పటికీ ఆధునిక తులనాత్మక అధ్యాయనాలకు ఒక ప్రాతిపదికను కల్పించినది.

1.5.2. అభివృద్ధి చెందుతున్న దశ: (Sophisticated Stage): శామ్యూల్, హెచ్.బీర్, యమ్. యస్. బర్నార్డ్ ఉలమ్ మరియు రాయ్. సి. మెక్రడిస్‌లు మొదలగువారు రాజనీతి శాస్త్రములోని తులనాత్మక అధ్యయనంలోని రెండవ దశకు చెందినవారు. ఈ రాజనీతి శాస్త్రవేత్తలందరు స్వయం సంతృప్తితో తులనాత్మక పద్ధతిని ఉపయోగించి ఒక నూతన పద్ధతిలో అధ్యయనము చేయుట జరిగింది. ఈ దశలో అధ్యయనం కొనసాగించిన రచయితలు మొదటి దశకు చెందిన రాజనీతి శాస్త్రవేత్తల వలెకాక సంస్థలను పోల్చి చూసేటప్పుడు చాల కష్టమైన రీతిలో వాస్తవ విషయాలను అధ్యయనం చేయటానికి ప్రయత్నించారు. వీరు ప్రధానంగా 'వ్యవస్థాపరమైన తులనాత్మక పద్ధతులను (Institutional Comparative Methods) వాస్తవిక పద్ధతిలో రాజ్యవ్యవస్థలకు, ప్రభుత్వాలకు అన్వయించి దానిని అధ్యయనము చేయుట వలన నూతన విధాన నిర్మాణ ప్రక్రియలు మరియు కార్యకలాపములు లేదా ఆ వ్యవస్థలు ఎదుర్కొను సమస్యలు కూడ నూతన పద్ధతిలో మనకు గోచరిస్తాయి. ఈ దశలో వీరు తులనాత్మక రాజనీతి పద్ధతిలో మరియు అధ్యయనము (Area studies), వ్యవస్థాపరమైన మరియు విధ్యుక్తపరమైన పద్ధతులు పోలికలు (Institutional and Functional Comparision), సమస్యలను ఆధారంగా పోల్చిచూడడం (problems based orientation), సమస్యాత్మకమైన విధానాలను అధ్యయనము చేయుట జరిగింది. కావున దీనిని తులనాత్మక రాజకీయాలలో అభివృద్ధి చెందుతున్న దశగా పేర్కొనడం జరిగింది.

1.5.3. అభివృద్ధి చెందిన దశ (Developed Stage): ఈ దశలో అభివృద్ధి ప్రయోగాలపై దృష్టి కేంద్రీకరించబడింది. మూడవదశలో ఈ తులనాత్మక అధ్యయనం కొనసాగించినవారిలో డేవిడ్ ఈస్టన్, గాబ్రియల్. ఎ. ఆల్మండ్, జేమ్స్. సి. కోల్‌మాన్, కార్లడాయిస్, జి.బి. పావెల్, H.D లాస్‌వెల్, రాబర్టు ఎ.డాల్ (Robert A. Dahl), డేవిడ్ ఆష్టర్, లూసియన్ డబ్ల్యు పై మొదలగువారు ముఖ్యులు. వీరు తులనాత్మక రాజనీతిశాస్త్రం అధ్యయనంలో గణనీయమైన మార్పులు ప్రవేశపెట్టిరి. తత్ఫలితంగా అధ్యయన పద్ధతులలో ఎంతో మార్పు వచ్చినది. ఈ మార్పుతోపాటు దీనియొక్క పరిధి విస్తృత పరచబడినది. తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనము యొక్క ప్రాధాన్యత రాజనీతి శాస్త్రంలో ఒక సముచిత స్థానమును పొందెను. తదుపరి తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనము ఒక ప్రత్యేక శాస్త్రముగా అభివృద్ధి చెందింది. వీరు పరస్పర సంబంధమైన భావాలను తులనాత్మక విశ్లేషణలను చేయడానికి ప్రత్యేకమైన పదజాలములను వారి రచనల్లో ఉపయోగించారు. రాబర్టు చెప్పినట్లు డేవిడ్ ఈస్టన్ ఉత్పాదకాలు (In puts), ఉత్పాదితాలు (outputs) విలువలు (Values), స్పందిత సమాచారము (Feed back), మద్దతులు (Supports) పర్యావరణము (Environment), రాజకీయాధికారము (Political authority) వివిధ స్థాయిల్లో ఏ విధంగా ఉంటుంది, ఎలా కొనసాగుతుందనే వాటిని గూర్చి వివరించెను. డాయిస్‌సైబర్ నాటిక్స్ సిద్ధాంతమును తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయన శాస్త్రమునకు అన్వయించి కొన్ని నూతన ప్రయోగాలను చేయుట జరిగినది.

1.6. తులనాత్మక రాజకీయ అధ్యయన దృక్పధాలు: (Approaches to the Study of Comparative Politics)

దృక్పధము అనగా ఒక విషయమును ఒక క్రమపద్ధతిలో అధ్యయనము చేసి విశ్లేషణాత్మకముగా వివరించి ఒక భావనను కలుగ జేయడము అని అర్థము. ఒక శాస్త్రమును అధ్యయనము చేయుటలో ప్రాంతీయ, జాతీయ, అంతర్జాతీయ కోణాలలో పరిశీలించవలసివుంటుంది. అందువలన ఇటీవల కాలంలో రాజనీతిశాస్త్ర అధ్యయాన్ని విశ్లేషించడంలో అనేక నూతన దృక్పధాలు, శిల్పపద్ధతులు చోటుచేసుకొన్నాయి. అదే విధంగా తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్రమును అవగాహన చేసుకొనుటకు భిన్న దృక్పధాలు, శిల్పపద్ధతులు (Methods) వాడుకలోనికి వచ్చాయి. ఈ దృక్పధాలు వాస్తవ రాజకీయ చర్యలను అర్థము చేసుకొని వివరించుటకు ఎంతగానో ఉపయోగపడతాయి. ఈ భిన్న దృక్పధాల వలన ప్రపంచములోని వివిధ రాజకీయ అంశాలను, వాటి భిన్నత్వములను పోల్చి, వివిధ అంశాలను అర్థం చేసుకోవచ్చును. రాజనీతి శాస్త్ర వేత్తలు వివిధ సామాజిక, విజ్ఞాన శాస్త్రములనుండి అనేక పద్ధతులను గ్రహించి తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్రంలో ఉపయోగించటం జరిగింది. తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్రంలోని వివిధ దృక్పధాలను రాజనీతిజ్ఞులు ప్రధానంగా రెండు తరగతులుగా విభజించిరి. అవి: 1. సాంప్రదాయ దృక్పధము (Traditional approach) 2. ఆధునిక దృక్పధము (Modern approach) ఈ దృక్పధములను గూర్చి క్లుప్తంగా ఈ క్రింది విధంగా వివరించబడినది.

1.6.1. సాంప్రదాయక దృక్పధము (Traditional Approach) తులనాత్మక రాజకీయాలను చాలాకాలంగా సాంప్రదాయక పద్ధతుల ద్వారా అధ్యయనం చేయుటం జరిగింది. ఆ కాలంలో అధ్యయనం చాలా వరకు పాశ్చాత్య ప్రభుత్వాల అధ్యయనం ఉండేది. సాంప్రదాయక దృక్పధములో ప్రధానమైనవి.

1. తాత్విక దృక్పధము (Philosophical approach)
2. చారిత్రక దృక్పధము (Historical approach)
3. న్యాయపరమైన దృక్పధము (Legal approach)
4. సంస్థాగత దృక్పధము (Institutional approach)

1.6.1.1. తాత్విక దృక్పథము : ఈ దృక్పథాన్ని ప్లేటో, రూసో, హెగెల్ మొదలగువారు ఉపయోగించారు. ఈ దృక్పథము రాజనీతి శాస్త్రంలో మానవ నైజాన్ని, ఒక నిర్దుష్ట భావాలనుండి ప్రారంభించి దాని నుండి రాజ్యస్వభావము, లక్ష్యాలు, విధులు, భవిష్యత్తులను గుర్తిస్తుంది. వివిధ భావాలను అధ్యయనం చేసి వాటిలో ఏవి ఎక్కువగా ఆచరణలో వుంటాయో కనుగొనుటకు ప్రయత్నిస్తుంది. రాజ్యంపట్ల పౌరుడు ఎందుకు విధేయత చూపాలి? అనే ప్రశ్నలను, నైతిక విలువలను ప్రబోధిస్తుంది. తాత్విక వైఖరి ఒక రాజకీయ సమాజంలో పాలకులు, పాలితులు అంతా ఉన్నత లక్ష్యాల సాధనకు కృషి చేయాలంటుంది.

1.6.1.2. చారిత్రక దృక్పథము: ప్రభుత్వ వ్యవస్థలు చారిత్రక లేక శాసన పరమైన పద్ధతుల్లో అధ్యయనం చేయబడ్డాయి. ఈ అధ్యయనాల్లో పాశ్చాత్య ప్రజాసామ్యాల రాజకీయ సంస్థలు, వ్యవస్థలు లాంటి వాటికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వబడేది. తూర్పు దేశాలను ఆచరణలో పూర్తిగా విస్మరించటం జరిగింది. రాజనీతి సిద్ధాంతపు సూత్రాలను చరిత్ర, న్యాయశాస్త్రం, నీతిశాస్త్రం, తత్వశాస్త్రం సహాయంతో రూపొందింపబడేవి. ఈ దృక్పథం సూత్రప్రాయ రాజకీయ సిద్ధాంత సాహిత్యానికి ప్రముఖంగా దోహదం చేసింది. ఒకవైపు సాంప్రదాయ పద్ధతిలో ప్లేటో, కాంట్, హెగెల్‌లు రాజ్యాన్ని ఆదర్శీకరించగా; మరోవైపు అరిస్టాటిల్, హాబ్స్, మాకియావెల్లీలు మరింత వాస్తవికంగా ఆలోచించి, నిర్వహణలో ఉండవలసిన రాజ్యాంగ సిద్ధాంతాలను రూపొందించారు.

చారిత్రక దృక్పదము కొంతవరకు రాజకీయ అనుభవాలను అధ్యయనం చేయటానికి ఉపకరించింది. జర్మన్ జాతీయవాదాన్ని భావపర గతితార్కిక ప్రక్రియ ద్వారా అధ్యయనం చేసినా హెగెల్, చైనా, ఇండియా, పర్షియా, ముస్లిం ప్రపంచాన్ని ప్రాచీన మధ్యయుగాల పాశ్చాత్య చరిత్రను విశ్లేషించాడు. చారిత్రక వైఖరిని అవలంబించిన వారు మాంటెస్క్యూ, సావలీ, హెరాల్డులాస్కీ ముఖ్యులు.

1.6.1.3. చట్ట పరమైన దృక్పథము: రాజనీతి శాస్త్రం, చట్టానికి మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని గ్రోషియస్, బెంథామ్, ఆస్టిన్, డైసీలు వివరించారు. సాంప్రదాయక దృక్పదంలో అధ్యయనం చేసిన శాస్త్రజ్ఞులు వ్యక్తి స్వేచ్ఛ, సమానత్వము, సార్వభౌమాధికారము, హక్కులు - బాధ్యతలు, రాజకీయబద్ధత, ప్రభుత్వాంగాలు, రాజ్యాంగము మొదలగు అంశములపై మాత్రమే దృష్టిని కేంద్రీకరించిరి. అయితే ఈ దృక్పదం చాలాకాలం ఆచరణలో ఉండి, అందుబాటులో ఉన్న సాక్ష్యాల ద్వారా రాజకీయ సంస్థలను పరిశీలించిరి. ఈ దృక్పదము తులనాత్మకం కానటువంటిది. రాజకీయ సంస్థల లేక ప్రభుత్వాల తులనాత్మకత చాల స్వల్పంగా ఉండేది. తులనాత్మకత కంటే వర్ణనాత్మక అధ్యయనం చారిత్రకంగానో, న్యాయపరంగానో ఉండేది.

చారిత్రక దృక్పధం కొన్ని సంస్థల పుట్టుకలను, ఆ వ్యవస్థల పరిణామము, ప్రజల ఆచార సాంప్రదాయములకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వగా, న్యాయపరమైన దృక్పధం ప్రభుత్వానికి చెందిన వివిధ శాఖల అధికారాలు, అమలులో ఉన్న రాజ్యంగ న్యాయపరమైన అంశాలపరంగా వాటి సంబంధాలకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చేది.

1.6.1.4 వ్యవస్థ లేదా సంస్థా దృక్పథము: ఈ దృక్పధాన్ని అధ్యయనం చేసిన రాజనీతిజ్ఞులలో H.J. లాస్కీ, C.M. స్ట్రాంగ్, జేమ్స్ బ్రైస్, పాలిబియస్ ముఖ్యులు. పార్టీవ్యవస్థ పుట్టుక, అభివృద్ధి, శాసన, కార్యనిర్వాహక శాఖ, న్యాయవ్యవస్థల నిర్మాణము, పరిణామాలను గూర్చి వివరించిరి.

1.6.1.5. సాంప్రదాయ దృక్పథము - విమర్శ : సాంప్రదాయ దృక్పధ అధ్యయనంలో అభివృద్ధి, మార్పుకు కారణమైన ప్రగతిశీల అంశాలను విస్మరించడం జరిగింది. మొత్తం దృక్పధం చాలా వరకు స్థిరంగా (Static) ఉండేది. అధ్యయనాలు ముఖ్యంగా పుస్తక రూపంలో (Monographic) ఉండేది. ఈ అధ్యయనాల్లో ఒకదేశం, ఒక ప్రత్యేక సంస్థను మాత్రమే అధ్యయనం చేయబడేది. చాలా సందర్భాల్లో దేశంలోని ఒక ప్రత్యేక సంస్థను అధ్యయనం చేయడం జరిగేది. ఈ అధ్యయనాలు పాశ్చాత్య వ్యవస్థలను గురించి చర్చించటం వలన ఇతర వ్యవస్థలు పూర్తిగా విస్మరించబడ్డాయి. ఈ అధ్యయనాలు సమాజాల నియమబద్ధం

కాని ఏర్పాట్లను, నిర్ణయ నిర్మాణ ప్రక్రియ రూపకల్పనలో వాటి పాత్రను పరిగణనలోనికి తీసుకోలేదు. ఈ దృక్పధాల పట్ల అసంతృప్తి చెందిన శాస్త్రవేత్తలు ఆధునిక పద్ధతిలో తులనాత్మక రాజనీతిని అధ్యయనం చేసిరి.

1.7. ఆధునిక దృక్పధాలు (Modern Approaches):

సాంప్రదాయక అధ్యయనంలో కేవలం తాత్మిక, నైతిక సంస్థ, చారిత్రక మరియు న్యాయపరమైన అంశాలు మాత్రమే తెలియును. కాని వాటి ఉద్దేశ్యములు, లక్ష్యములు తెలియవు. వాటిని తెలుసుకొనుటకు ఆధునిక అధ్యయనం అవసరం. ఈ ఆధునిక అధ్యయనము ముఖ్యంగా విషయసేకరణ మీద ఆధారపడుతుంది. దీనిని డేవిడ్ ఈస్టన్, జి.ఎ. ఆల్మండ్, మాక్స్‌వెబర్, రాబర్టు డాల్ వంటివారు విశ్లేషించారు. ఈ ఆధునిక అధ్యయమునకు సాపేక్ష విలువలు లేనప్పుడు సాధ్యంకాదు. మరియు దీనికి అనుగుణమైన దత్తాంశసేకరణ గణన (Relevant data) అవసరము. ఈ దిగువ ఇవ్వబడిన ఆధునిక దృక్పధాలను పరిశీలించుట సమంజసము.

1.7.1. సామాజిక దృక్పధము (Sociological Approach): రాజ్యం రాజకీయ సంస్థలకంటే ఎక్కువగా సామాజికరణమైన సంస్థగానే వున్నదన్న మాక్స్ వెబర్, స్పెన్సర్‌ల అభిప్రాయంతో సమాజిక దృక్పధాన్ని బలపరచిన డేవిడ్ ఈస్టన్, జి.ఎ. ఆల్మండ్ ఏకీభవిస్తారు. వీరి అభిప్రాయంలో రాజ్యం, సమాజం రెండూ మిళితమై రాజకీయ సామాజికీకరణ జరుగుతుంది. అనగా రాజకీయ సంస్కృతి అనేది ఉద్భవిస్తుంది. రాజకీయ సంస్కృతి అనేది కూడా సమాజశాస్త్ర దృక్పధంలో చేరింది. వ్యక్తుల రాజకీయ ప్రవర్తనను అర్ధం చేసుకొనడానికి ఈ దృక్పధం ఉపయోగపడుతుంది.

1.7.2. మనస్తత్వ శాస్త్ర దృక్పధము (Psychological Approach) రాజనీతిశాస్త్రం వ్యక్తి మనస్తత్వమునకు చాల దగ్గరగా ఉంటుంది. రాజనీతిశాస్త్రం మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రంలోని విషయాలకు బాగా ప్రభావితం అయింది. లాస్‌వెల్, రాబర్ట్ ఎ.డాల్ మొదలగువారు మనోవిజ్ఞాన దృక్పధమును బలపరచినారు. వీరి అభిప్రాయం ప్రకారం మానవ వ్యక్తిత్వంలో అంతర్భాగాలుగా వుండే మనోద్రేకాలు, అలవాట్లు, సహజ భావము, అహం మొదలగు అంశాలు మనస్తత్వశాస్త్ర దృక్పధంలో ముఖ్యపాత్ర వహిస్తాయి.

1.7.3 ప్రవర్తనా దృక్పధము (Behavioural Approach): రెండవ ప్రపంచయుద్ధం తరువాత 1950 మధ్యకాలంలో రాజకీయ ప్రవర్తనాంశమునకు అధిక ప్రాధాన్యత లభించినది. రాజనీతి శాస్త్రంలో ప్రవర్తనావాద ధోరణికి పునాదులు వేసినవారిలో బెంట్లే, మెరియములు ప్రముఖులు. అమెరికా శాస్త్రవేత్తలు దీనికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇచ్చారు. ప్రవర్తనావాద దృక్పధము విషయసేకరణ, పరిశీలన మరియు వాస్తవికతపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వాస్తవములను సేకరించి మానవుని ప్రవర్తనకు రాజ్యమునకు వున్న సంబంధాలను విశ్లేషిస్తుంది. మనిషి వాస్తవిక ప్రవర్తన మీదనే రాజకీయ, సామాజిక దృక్పధము కేంద్రీకరించబడుతుంది. ఇది మానవ సంఘాల ప్రత్యేక ప్రవర్తనకు ప్రాధాన్యతను ఇస్తుంది. మరియు సిద్ధాంతమునకు, ఆచరణకు ఉన్న సన్నిహితత్వమును వివరిస్తుంది.

1.7.4. శాస్త్రీయ దృక్పధము (Scientific Approach): ఈ దృక్పధంలో విషయ వివేచనకు అనుకూలించే ముఖ్య సాధనాలను పరిశీలించి, అలా పరిశీలించిన విషయాన్ని ఆచరణలో ఉంచిన సిద్ధాంతం, ఆశించిన ఫలితాన్ని ఇస్తుందో లేదో గమనించి అమలు చేయదగినదయితే అమలు చేయడం, తగిన ఫలితాలు రావనుకొన్నప్పుడు వదిలివేయడం జరుగుతుంది. అంతేకాక శాస్త్రీయ పద్ధతి వలన గతంలో ప్రతిపాదించబడిన రాజనీతి సిద్ధాంతాలు ప్రస్తుతం ఎంతవరకు ఉపయోగపడతాయి అనే విషయాన్ని తెలుసుకోవచ్చును.

1.7.5. నిర్మితుల - విధుల దృక్పథము (Structure - Functional Approach) : నిర్మితుల - విధుల దృక్పథమును గాబ్రియల్ ఆల్మండ్, హంటింగ్‌టన్, డేవిడ్ అప్టర్ మొదలగువారు విశ్లేషించారు. వ్యవస్థనిర్మితుల - విధుల అధ్యయనానికే అధిక ప్రాధాన్యతను ఇస్తుంది. ఈ దృక్పధం వలన ఉపయోగమేమిటని ప్రశ్నించుకొనగా - ఇది మొదట 'రాజకీయాలను' నిర్వచించటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. రాజకీయ వ్యవస్థలు రెండు రకాలుగా - లాంచనప్రాయ సంస్థల నిర్మితుల పరంగా 'ప్రభుత్వం' లేదా 'సార్వభౌమత్వ రాజ్యాలు' పరంగా నిర్మితులై నిర్వహించే కర్తవ్యపరంగా నిర్వచించవచ్చును. తులనాత్మక రాజకీయ అధ్యయనంలో నిర్మితుల - విధుల పద్ధతి నానాటికి ప్రాముఖ్యం సంతరించుకొంది. దీనికి అనేక కారణాలు దోహదం చేశాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనవి.

1. అభివృద్ధి చెందుతున్న రాజ్యాలల్లో తరచు సంభవిస్తున్న మార్పులు త్వరితగతిన ఏర్పడుతున్న పరిణామాలు, నిర్మితుల - విధుల దృక్పదము, ఆ సమాజాల అధ్యయనానికి అనువర్తింప చేయడానికి దోహదం చేసింది.
2. సామాజికగతి తార్కికాలను విశ్లేషించడానికి పై పద్ధతిని పాశ్చాత్య రచయితలు చాలావరకు ఉపయోగించడం జరుగుచున్నది.
3. త్వరితంగా మార్పులు చెందుతున్న సామాజిక, రాజకీయ వ్యవస్థలను అధ్యయనం చేయటానికి నిర్మితి - విధుల పద్ధతిని ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తున్నారు.

1.7.6. వ్యవస్థా దృక్పథము (System Approach): ఆధునిక కాలంలో వ్యవస్థా దృక్పధం చాలా ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకొన్నది. వ్యవస్థలోని వివిధ అంశాలు ఒక దానితో మరొకటి ముడిపడి ఉంటాయి. మరియు ఒకదానిమీద మరొకటి ఆధారపడి ఉంటాయి. ఈ భావనను ముఖ్యంగా ప్రకృతి విజ్ఞాన శాస్త్రంనుండి గ్రహించడం జరిగింది. రాజనీతి శాస్త్రంలో వ్యవస్థల విశ్లేషణ ఉపయోగాన్ని ప్రవేశపెట్టినవారు డేవిడ్ ఈస్టన్, డ్యూష్, ఆల్మండ్ మార్టిన్ కప్లాన్ మొదలగువారు. అన్ని విషయ భాగాలకు చెందిన వ్యవస్థలను ఒక సామాన్య భావన ద్వారా అర్థం చేసుకొని, ఆ అవగాహన ద్వారా ఒక సాధారణ సిద్ధాంతము (General System Theory) ను రూపొందించటం ఈ దృక్పధము యొక్క లక్ష్యం. ఒక వ్యవస్థ పని విధానమంతా అది వాస్తవంగా ఏ విధంగా పనిచేస్తుందనే దానిమీద ఆధారపడుతుంది. ఈ దృక్పధాన్ని డేవిడ్ ఈస్టన్ జీవ శాస్త్రమునుండి గ్రహించి రాజకీయ వ్యవస్థ అనే భావనను ప్రవేశ పెట్టినాడు.

1.7.7 ఆర్థిక దృక్పథము (Economic Approach): ప్రముఖ రాజనీతి తత్వవేత్తలైన జె. యస్. మిల్, విచ్చల్, ఫ్రీడ్‌మాన్, కారల్ మార్క్స్ మొదలగువారు రాజ్యమును ఆర్థికముగా నిర్వచించిరి. ఆర్థిక దృక్పధం ప్రకారము వస్తువులు ఉత్పత్తి మరియు పంపిణీ అనేది రాజ్యము యొక్క పరిధిలోనే ఉంటుంది. రాజ్యం అనేది రాజకీయ కార్యకలాపాలలో పాలుపంచుకొంటుంది. ఉత్పత్తి, పంపిణీ క్రమాన్ని రాజ్యం క్రమబద్ధం చేస్తుంది. అది రాజకీయ క్రమాన్ని ప్రభావితం చేస్తుంది. ఈ దృక్పధం మూలంగా ఉదార వాదం, సోషలిజం, కమ్యూనిజం వంటి భావనాలోచనలు రాజనీతి శాస్త్రంలోకి వచ్చాయి.

1.7.8. అనుకరణ దృక్పథము (Simulation Approach): అనుకరణ పద్ధతి అనగా ఊహించుకోవడము లేదా ఒకాదానిని అనుసరించడము అని అర్థము. కారల్‌డ్యూష్ (Karl Deutsh) చెప్పినట్లు ఇందులో ప్రభుత్వము అనేది మానవుని యొక్క సాంఘిక, ఆర్థిక లక్ష్యాల పరిపూర్ణతకే ప్రాధాన్యత వహించాలని నిర్ణయించబడింది. నిర్ణయము చేసే పద్ధతి ఆ శాస్త్రజ్ఞునియొక్క పరిశీలన పద్ధతి మీద ఆధారపడుతుంది. ఈ దృక్పధము ద్వారా మూడు విషయాలు మనకు గోచరిస్తాయి. అవి:

1. రాజకీయ సమాచారము (Political Communication)
2. నిర్ణయ రూపకల్ప సిద్ధాంతము (Decision Making Theory)
3. క్రీడా సిద్ధాంతము (Game Theory)

ఈ దృక్పథమును Karl, Devidson, అలెగ్జాండర్, హెమిల్టన్, సైమన్ మొదలగువారు సమర్థించిరి.

1.7.9. మార్క్స్ దృక్పథము (Marxian Approach): మానవుడు ఒక ఆర్థిక జీవి అనే ప్రాతిపదికపై మార్క్స్ దృక్పథం తీర్చిదిద్దబడినది. ఈ ఆర్థికాంశంలో వట్టి వస్తువుల సేవల ఉత్పత్తి, పంపిణీ, మారక ప్రక్రియలను మాత్రమే చేర్చడం కాకుండా మొత్తం మానవ మనుగడకు అత్యవసరమైన పరిస్థితులను కూడా చేర్చడం మార్క్స్ దృక్పథంలోని ముఖ్యాంశము. మార్క్స్ దృక్పథం సరియైన శాస్త్రీయ సమాజ భావనను నిర్మించటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. ఆయా సమాజాల యదార్థ చారిత్రక పరిణామాలను మార్క్సిస్టు సమాజ పరిణామ చరిత్రలో అధ్యయనం చేయటానికి అధిక ప్రాధాన్యతను ఇస్తుంది. యదార్థ చారిత్రక పరిస్థితులను విస్మరించే ఏ ఇతర తాత్విక సిద్ధాంతాన్ని అయినా మార్క్సిస్టు దృక్పథం ఖండిస్తుంది. ఉత్పత్తిదారునికి, శ్రామికునికి జరిగిన ఆర్థికపోరాటమే చరిత్ర అని తెలియజేయుచున్నది. మానవ చరిత్ర సంఘర్షణలతో కూడివున్నదని వివరించాడు. చరిత్ర గమనంలో విస్తరింపబడిన రాజకీయ, ఆర్థిక విషయాలను వివరించాడు. మార్క్స్ సామాజిక మార్పుల విషయంలో శాస్త్రీయ సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాడు.

పైన వివరించబడిన ఆధునిక దృక్పథాలను తులనాత్మక రాజకీయాలలో వాడటం జరుగుతున్నది.

1.8. సారాంశము :

తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనం వివిధ దశల్లో - ప్రాచీన గ్రీకుల కాలంనుండి ప్రస్తుతకాలం వరకూ - అనేక రకాలుగా అభివృద్ధి చెందింది. ప్రారంభంలో భావాలకు, ప్రమేయాలకు ప్రాధాన్యతనిచ్చింది. అటు తరువాత విలువలతో కూడిన సిద్ధాంతాలు అవతరించాయి. ఆ తరువాత ఆధునిక కాలంలో అనగా 18, 19 వ శతాబ్దంలో లాంఛనప్రాయ, చట్టబద్ధ రాజకీయ సంస్థల నిర్మితులపై రాజ్యాంగాలు, సంస్థలు - తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనం తన దృష్టిని సారించింది. 20 వ శతాబ్దం ప్రారంభం నాటికి జాతీయ అంతర్జాతీయ రంగాల్లో ఏర్పడిన మార్పులు - ముఖ్యంగా రెండో ప్రపంచ యుద్ధానంతరము నూతనంగా ఆవిర్భవించిన పాశ్చాత్యేతర రాజ్యాలు, తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనం దృక్పథాలు విప్లవాత్మకమైన మార్పులు తీసుకొని వచ్చాయి. ఫలితంగా ఈనాడు తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనం సాంప్రదాయక వర్ణన, లాంఛనప్రాయ నిర్మితుల విశ్లేషణ శృంఖాల నుండి విముక్తి పొంది శాస్త్రీయ దృక్పథంతో వ్యవస్థల అధ్యయనం చేయడం ప్రారంభమైంది. సాంప్రదాయ అధ్యయనములో కేవలము రాజ్యము, ప్రభుత్వములను మాత్రమే అధ్యయనము చేయుట జరుగును. అయితే అధికారము ఏ విధముగా ఉపయోగించబడునో అధ్యయనము చేయుటకు తులనాత్మక రాజనీతి అధ్యయనము యొక్క ప్రత్యేకతగా భావించవచ్చును.

1.9. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1. తులనాత్మక రాజకీయాలు అనగానేమి? తులనాత్మక రాజకీయాల స్వభావమును, పరిధిని వివరింపుము.
2. తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయన అభివృద్ధిని విశ్లేషింపుము.
3. తులనాత్మక రాజకీయాల అధ్యయనంలో ఆధునిక దృక్పథములను పేర్కొనుము.

లఘువ్యాసరూప ప్రశ్నలు:

1. తులనాత్మక రాజనీతి శాస్త్ర లక్షణాలు పేర్కొనుము.
2. శాస్త్రీయ దృక్పధం అనగానేమి?
3. నిర్మితి - విధుల విశ్లేషణ
4. సాంప్రదాయక దృక్పధాలను పేర్కొనుము.
5. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం తులనాత్మక రాజకీయాల్లో మార్పులు తెలుపుము.

1.10. చదువదగిన గ్రంధాలు:

1. Pye, Lucian W : Aspects of Political Development.
2. Johari, J.C : Comparative Politics.
3. Almond G. and Powell, B : Comparative Politics a Development Approaches
4. Hari Hara Das : Comparative Politics and Government.

రచయిత :

డా॥ యం. పాండు గంగారావు